

University of Groningen

De ontmoeting als pedagogische categorie. Een onderzoek naar de plaats van de ontmoeting in het pedagogisch denken, herkomst en perspectief

Bos, Maria Johanna Innocentia

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1980

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Bos, M. J. I. (1980). *De ontmoeting als pedagogische categorie. Een onderzoek naar de plaats van de ontmoeting in het pedagogisch denken, herkomst en perspectief.* s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

SAMENVATTING

De ontmoeting als pedagogische categorie.

Deze literatuurstudie wil een bijdrage leveren aan het onderzoek naar stipulatieve pedagogische grondbegrippen.

Afgezien van het werk van Stellweg en Spiecker is binnen het Nederlands taalgebied aan deze vorm van onderzoek niet of nauwelijks aandacht besteed.

Het doel van deze studie wordt omschreven in hoofdstuk I en luidt als volgt:

- a. Er dient orde geschapen te worden in het tot nu toe chaotisch-aandoend gebruik van de term 'ontmoeting' in de pedagogische literatuur.
- b. Deze ordening leidt tot de vraag, welk gebruik wel en welk niet aanvaardbaar is binnen een pedagogische leer.
- c. Tenslotte zullen we trachten de betekenis van de van bijkomstigheden ontdane term voor de praxis, m.n. de schoolpraxis te schetsen.

Het thema wordt aanvankelijk geplaatst tegen de achtergrond van het neo-humanistisch vormingsideaal, dat nog steeds in het huidige onderwijs doorwerkt. In de driepolige opvoedingsrelatie blijkt daar het zwaartepunt te liggen bij de relatie leerling-leerstof.

Met de invoering van de notie 'ontmoeting' vanuit de theologie in de pedagogiek wordt het zwaartepunt verlegd naar de relatie leraar/leerling. (II, 1). Dit betekent een grondige heroriëntering in de pedagogische optiek, en een blijvende veronachtzaming van de zaak in de pedagogische relatie.

De hypothese dat voor het medium van de persoonlijke relatie – i.c. de zaak of de leerstof – geen plaats meer wordt ingeruimd, wordt bevestigd in de hoofdstukken III-IV en V. En wel op de volgende wijze: In hoofdstuk III wordt de introductie van de ontmoeting in de pedagogiek nagegaan. Voor theologisch georiënteerde pedagogen blijkt de ontmoeting geen aparte pedagogische categorie te zijn, voor didactici is het een strikt persoonlijke en derhalve ook onvoorspelbare relatie. Wanneer pedagogen (Schulze, Prohaska) er een opvoedingsleer op baseren, is deze verre van consistent. De hypothese die met hfst. III wordt bevestigd luidt: 'Verschillende filosofisch-antropologische mensbeelden hebben tot verschillende interpretaties van de ontmoeting geleid, en daardoor tot verschillende richtlijnen voor het pedagogisch handelen. Pedagogische auteurs blijken geen helder beeld te geven van hun ontmoetingsconcept, en deze term min of meer als modieuze term te hanteren. De spraakverwarring wordt in de hand gewerkt doordat zij hun antropologische visies tevoren niet of onvolledig kenbaar maken.' Voorzover de keuze van het mensbeeld wel expliciet is gemaakt, voert dit tot een bepaalde opvatting van de ontmoeting.

Dit wordt bevestigd in hoofdstuk IV en V. De joodsmystieke mensopvatting van Buber voert tot een exclusief ontmoetingsconcept dat voor een algemeen-peda-

gogische leer onbruikbaar is. Evenzo blijkt de ontmoeting als existentiële c.q. existentialistische notie alleen binnen die visie geldig te zijn. Het is daar een crisisgebeuren dat de sleutel vormt tot het verstaan van onstabiele situaties in het opvoedingsgebeuren, maar niet tot een categorie die voor pedagogische beïnvloeding vatbaar is. Dit geldt zowel voor het christelijk-existentiële dialectische denken van Guardini als voor de engere existentialistische opvatting van Bollnow c.s.

Na aldus aangetoond te hebben dat eenduidigheid omtrent de ontmoeting binnen de pedagogische literatuur niet voorhanden is en waarom niet, lijkt het raadzaam terug te keren tot de fenomenologische analyse van het verschijnsel ontmoeting. Deze analyse levert een algemeen en persoonlijk ontmoetingsmodel op, dat de pedagoog vanuit zijn mensvisie dient in te vullen (hfst. VI).

Na deze ordening van veelsoortige interpretaties te hebben aangebracht en het verschijnsel te hebben gereduceerd tot een face-to-face-relatie zijn we aan de uitvoering van doel b) en c) gekomen.

Als de persoonlijke relatie binnen de pedagogische situatie multi-interpretabel blijkt te zijn, afhankelijk van de visie op de mens (wording), kan dan wellicht de pedagogische antropologie een meer algemeen kader aanreiken om tot algemeen-geldige pedagogische uitspraken te komen?

Onze dialoog met twee antropologen t.w. Zdarzil en Roth, heeft ons tot de slotsom gebracht, dat zij de ontmoeting wel voor de opvoedingspraxis van beslissend belang achten, maar dat geen van beiden erin is geslaagd om een pedagogisch-antropologisch kader aan te reiken.

Zij zijn er niet in geslaagd uitkomsten van sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de ontwikkeling van de mondige persoon zo te integreren dat een algemene visie kon worden bereikt (VII).

De pedagogische antropologie die een brugfunctie zou kunnen vervullen tussen de wijsbegeerte en de empirische wetenschappen over de mens blijkt zover nog niet te zijn.

De volgende stap is dan, om te zoeken naar een metatheorie, waarbij zich De Vries en Langeveld aandienen. Bij De Vries stuit de onderzoeker op het overschatten van deskundigheid en onderschatting van de vrijheidsmarge die in de ontmoeting gestalte krijgt, bij Langeveld blijkt de ontmoeting samen te vallen met de pedagogische situatie en geen aparte categorie te vormen.

De conclusie moet dan ook zijn, dat alle tot hier toe geraadpleegde auteurs de directe ontmoetingsrelatie tussen personen als het hart van de opvoedingspraxis beschouwen en er een centrale plaats voor inruimen, doch dat de wederzijdse openheid die zich in die relatie actualiseert zich niet leent voor algemeen-geldige uitspraken over de aard van die actualisatie. Alleen binnen dezelfde antropologische vooronderstellingen kunnen theoreticus en practicus communiceren over de personele ontmoeting.

Deze negatieve uitkomst van dit onderzoek naar de eigenstandigheid van de ontmoeting als pedagogische categorie dient als zodanig aanvaard te worden.

Het is – gezien het voorgaande – waarschijnlijk genoegzaam duidelijk, dat het ontwerpen van een nieuwe theorie over de ontmoeting alleen een bijdrage zou betekenen aan de spraakverwarring.

Wel is het mogelijk iets naders te zeggen over de consequenties die de ontmoeting als centraal verschijnsel in de opvoedingspraxis meebrengt. Vanuit een tevoren gekozen mensvisie – in ons geval het christelijk personalisme – wordt derhalve gewezen op de bedreiging die van de huidige vervreemdende samenleving op de persoonlijke relatie uitgaat.

Tenslotte worden maatregelen voor de praxis op drie niveaus genoemd, die noodzakelijk zijn om de ontmoeting d.m.v. onderwijsbeleid meer veilig te stellen (hoofdstuk VIII).

Daarmee lijkt het derde doel van de studie bereikt.

We hebben hier te maken met een probleemstellende literatuurstudie welke volgens de methode der beschrijving, ordening en dialoog heeft geleid tot een uitgezuiverd en algemener groundbegrip.

Dit groundbegrip blijkt de onderzoeker – bij ontstentenis van een algemeen-aanvaarde opvoedingsleer – terug te verwijzen naar de onontbeerlijke ervaringen en inzichten van de practicus en diens mensvisie.

Voor diens noodzakelijke participatie in beleidsbeslissingen wordt tenslotte een lans gebroken.